

Seksuell trakassering og andre krenkelser i ungdomsidretten: Forekomst og mønstre i utsatthet

Sexual harassment and other violations in youth sports. Prevalence and patterns of exposure

Åse Strandbu

Professor, Institutt for idrett og samfunnsvitenskap, Norges idrettshøgskole

Strandbu leder Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett ved Norges idrettshøgskole. Hun har tidligere arbeidet som forsker ved NOVAs ungdomsforskningsgruppe. Hennes forskningsfelt er ulike sider av ungdoms idrettsliv – inkludering i idretten, meningen med idretten, sosial ulikhet, foreldreinvolvering og krenkelser i ungdomsidretten.

aases@nih.no

Gerd Marie Solstad

Forsker II, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Solstad er sosiolog og forsker ved NOVAs seksjon for ungdomsforskning. Hennes forskningsinteresser omfatter vold og overgrep, organisering av idrett, velferdspolitik og kritisk teori.

gerdmari@oslomet.no

Kari Stefansen

Forsker I, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Stefansen leder NOVAs Forskningsprogram om vold i nære relasjoner. Hun forsker blant annet på seksuell vold og har vært redaktør for bøkene *Rape in the Nordic Countries. Continuity and Change* og *Collaborating Against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model*.

karis@oslomet.no

Lars Roar Frøyland

Forsker II, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Frøyland har forsket på ungdoms sårbarhet, både i form av egen problematferd og offererfaringer. Han har også belyst hvordan man kan forstå tidstrender i voldsutøvelse og problematferd.

lrfroy@oslomet.no

Sammendrag

Denne artikkelen undersøker forekomsten av ulike typer krenkelser i ungdomsidretten, noe det er forsket lite på. Vi analyserer data fra undersøkelsen Ung i Oslo 2021 (svarprosent = 53%, 13–19 år). Deltakere som var aktive i idrett på undersøkelsestidspunktet ($n = 2\,283$) ble spurt om de var blitt truet, mobbet eller utestengt samt utsatt for seksuell trakassering og overgrep i idretten i løpet av det siste året. Vi undersøker 1) hvor utsatt ungdom er for slike krenkelser i idretten, 2) forskjeller i utsatthet etter kjønn, sosioøkonomisk status og innvandrerbakgrunn, individuell idrett versus lagidrett og treningsmengde og 3) hvem som utøver krenkelsene. Analysene viser at i overkant av ti prosent hadde fått negative, upassende eller sårende seksuelle kommentarer. Like mange var blitt truet, mobbet eller frosset ut. Fire prosent var blitt befølt på en seksuell måte mot sin vilje, mens tre prosent av de som gikk i videregående skole (spørsmålet ble bare stilt til denne gruppen) oppga «en annen form for seksuelt overgrep». Samlet viser analysene at ungdomsidretten – i tillegg til å være et sted der mange trives – også er en arena der en ikke ubetydelig andel ungdommer utsettes for krenkelser.

Nøkkelord

idrett, krenkelser, mobbing, seksuell trakassering, seksuelle overgrep

Abstract

This paper investigates the prevalence of sexual harassment and other violations in youth sports, which so far has received limited attention in research. We analyzed data from the survey Young in Oslo 2021 (response rate = 53%, age 13–19). Participants who were active in sports at the time of the survey ($n = 2,283$) were asked to indicate if they had been threatened, bullied or socially excluded, or exposed to sexual harassment and assault in sports during the past year. We examine (1) the prevalence of exposure to sexual harassment and bullying in youth sports, (2) differences in exposure according to gender, socio-economic status, immigrant background, individual sports versus team sports and training load, and (3) who the athletes report as the perpetrator. The analyses show that more than ten percent had received negative, inappropriate or hurtful sexual comments. A similar proportion had been threatened, bullied or experienced social exclusion. Four percent had experienced unwanted sexual touching, while three percent of participants attending upper secondary school (the question was only posed to this group) had experienced «another form of sexual assault». Overall, the analyses show that youth sports – in addition to facilitating positive experiences – also is an arena where a notable share of young people are exposed to violations.

Keywords

sports, violations, sexual harassment, sexual assault, bullying

Innledning

I Norge er de aller fleste innom idretten i løpet av barne- og ungdomsårene. Deltakelse i idrett er så utbredt at vi kan snakke om et kulturelt imperativ – det tas mer eller mindre for gitt at «alle skal med» og at idretten er bra for alle. Mange barn og unge har det også bra i idretten. Aktiviteten i seg selv gir glede og mestring (Strandbu et al., 2021). I idretten kan ungdommer være fysiske og leke med hverandre lenge etter at det er aktuelt på andre arenaer, der man må opptre som «ungdommer». Slik fyller idretten et dypt menneskelig behov for lek (Huizinga, 1955). Det sosiale er også viktig. Idretten kan gi sterke opplevelser av fellesskap og samhold. Mange unge begynner med idrett sammen med venner og slutter når vennene gir seg (Bergesen Dalen & Seippel, 2019; Persson et al., 2019; Strandbu et al., 2016).

Men idretten har også noen mørkere sider. I denne artikkelen retter vi søkelyset mot problemer i ungdomsidretten, noe det er forsket lite på både i norsk og internasjonal sammenheng: forekomsten av trusler, mobbing, utestengelse, seksuell trakassering og overgrep, det vil si krenkelser av ulikt slag. Å studere forekomsten av krenkelser i idretten er viktig av flere grunner. Tallfesting kan bidra til større bevissthet i idrettsorganisasjoner om at trakassering og andre typer integritetskrenkelser ikke bare er et samfunnsproblem, men også *idrettens* problem (Hartill, 2014). Forekomststudier kan i tillegg få fram at dette ikke bare dreier seg om alvorlige hendelser eller noe som skjer unntaksvis, men kan være mer utbredte og mangefasettede fenomener (Johansson & Lundqvist, 2017). Forekomststudier gjør det dessuten mulig å identifisere hvem som er særlig utsatt og hvem som typisk står bak krenkelsene. Denne artikkelen bidrar nettopp med slik kunnskap, avgrenset til ungdomsidretten. Vi anvender data fra undersøkelsen *Ung i Oslo 2021* (Bakken & Osnes, 2021), som omfattet elever i både ungdomsskolen og videregående skole, der de av deltakerne som var idrettsaktive på undersøkelsestidspunktet fikk spørsmål om erfaringer med fire typer krenkelser i løpet av det siste året; trusler, mobbing og utestengelse, uønskede seksuelle kommentarer, uønsket seksuell beføling og seksuelle overgrep. I artikkelen analyserer og diskuterer vi omfanget av slike erfaringer og hvordan de henger sammen med ulike bakgrunnsfaktorer.

Artikkelen er forankret i og bidrar til forskningen om «safeguarding» i idretten, det vil si forskning som dreier seg om utøveres trygghet i idretten i bred forstand (Lang & Hartill, 2014; Solstad, 2019). Safeguarding har blitt et stadig viktigere tema i idretten, også i norsk sammenheng (Solstad et al., 2021). Et eksempel er oppfordringen fra Norges idrettsforbunds (NIF) utvalg for etisk og trygg idrett om å «tydeliggjøre idrettens standpunkt om

barns rett til beskyttelse og trygghet», med referanse til FNs Barnekonvensjon (NIF, 2021). NIF har også iverksatt flere tiltak for å forebygge seksuell trakassering og overgrep, blant annet er det utarbeidet retningslinjer mot seksuell trakassering som har vært obligatorisk å følge for alle idrettsorganisasjoner siden 2010¹ (Fasting & Sand, 2014), filmer og annet materiell som klubber kan ta i bruk for å bevisstgjøre trenere og utøvere (se Strandbu et al., 2022) samt rutiner for hvordan trakassering og overgrep skal rapporteres. Et nytt tiltak, kurset *Trygg på trening med Redd Barna* (Sandvik et al., 2022) skal bidra til forebygging og avdekking av vold og overgrep i barne- og ungdomsidretten. Virkningene av slike tiltak er foreløpig uklare. Retningslinjene mot seksuell trakassering i idretten var for eksempel lite kjent blant idrettsstudenter som hadde vært idrettsaktive mens retningslinjene skulle gjelde (Solstad et al., 2021). Samtidig må vi anta at den økte oppmerksomheten om seksuell vold og trakassering i samfunnet generelt (Skilbrei et al., 2019), ikke minst gjennom #metoo-kampanjen som ble dratt i gang fra 2017, trolig har «ført til større bevissthet og et felles språk for å forstå seksuell trakassering» (Sletteland, 2018, s. 157) – også i idretten. Samtidig tyder en rapport fra 2021 om erfaringer med «uønskede hendelser» blant unge og voksne i norsk fotball (Semmerud & Lunde, 2021) på at få av de hendelsene som skjer, blir rapportert.

Begreper, operasjonalisering og omfang

Begrepet krenkelser, som vi tar utgangspunkt i, er bredt. Det fanger noe av det samme som begrepet «uønsket atferd», som NIF (2021) legger til grunn for arbeidet for en etisk og trygg idrett, og betegnelsen «uønskede hendelser», som Norges fotballforbund (Semmerud & Lunde, 2021) bruker om fenomenene vold, trusler, diskriminering og uønskede hendelser av seksuell karakter. I den internasjonale forskningen er samlebetegnelsen «interpersonal violence», eller mellommenneskelig vold, brukt i flere studier. Begrepet rommer både psykisk, fysisk og seksuell vold, der det siste omfatter både seksuell trakassering og seksuelle overgrep (Marsollier et al., 2021; Vertommen et al., 2016). Alle disse begrepene kan defineres og operasjonaliseres på ulike måter, noe som gir opphav til sprikende resultater i omfangstudier. Vertommen et al. (2017) oppsummerer for eksempel at mellom 19 og 92 prosent av barn og unge i de studiene som foreligger, oppgir at de har vært utsatt for seksuell trakassering minst én gang, mens mellom 2 og 49 prosent oppgir at de har vært utsatt for overgrep.

Forskjellene i forekomst henger blant annet sammen med hvor brede målene som har vært benyttet er. To studier som begge har kartlagt voksnes erfaringer med seksuell trakassering i idretten da de var barn og unge, kan illustrere dette. Vertommen og kollegers (2016, 2017, 2018) forskning fra Nederland og Belgia er basert på en nettbasert spørreskjemaundersøkelse der voksne oppga om de som deltakere i ungdomsidrett hadde opplevd handlinger som forskerne definerte som psykisk, fysisk og seksuell vold. Forekomsten av de ulike voldsformene var henholdsvis 38, 11 og 14 prosent. Hvert av målene omfatter mange og til dels svært ulikeartede handlinger, fra handlinger som er lite krenkende til grove overgrep. For eksempel er målet på seksuell trakassering basert på 17 spørsmål og rommer både seksualiserte kommentarer og tvang til sex med penetrering. Til sammenligning fant en retrospektiv studie (Johansson & Lundquist, 2017) fra Sverige blant 25-åringer en betydelig lavere livstidsforekomst, 5,5 prosent. Denne studien var avgrenset til seksuell trakassering fra en trener, målt med fem spørsmål som også omfattet fysiske overgrep. Også i norsk sammenheng er det gjort studier av livstidsforekomst av seksuell trakassering og overgrep i idretten. For eksempel viste en studie av kvinnelige eliteutøvere fra tidlig på 2000-tallet at 28 prosent hadde opplevd seksuell trakassering eller overgrep i idretten (Fasting et al., 2000; 2003),

mens 24 prosent av idrettsstudenter som deltok i en studie vel et tiår senere hadde tilsvarende opplevelser (Fasting et al., 2014).

Studier som er gjennomført blant ungdom som er idrettsaktive er særlig relevante for vårt formål. Det er en rimelig antakelse at tidsnære data er mer valide enn retrospektive data. Mer bagatellmessige hendelser kan lettere glemmes ettersom tiden går og vil dermed ikke bli rapportert i spørreundersøkelser (se Pape & Stefansen, 2004). Resultatet vil være at fenomenene man kartlegger underestimeres. Parent og kollegers (2016) studie fra en region i Canada, er en av få studier som baserer seg på data fra ungdom. Undersøkelsen omfattet 14–17-åringers erfaringer med seksuell trakassering fra en trener – målt med tre spørsmål; om uønskede kommentarer, seksualisert vitsing og uønsket beføling. Kun 0,4 prosent rapporterte om seksuell trakassering fra en trener i løpet av de siste 12 månedene. I norsk sammenheng har Sølvberg og kolleger gjennomført en undersøkelse blant elever på toppidrettsskoler, breddeidrettslinjer og på ordinære almennfaglige linjer på videregående skoler (Sølvberg et al., 2022). I denne studien rapporterte 13,8 prosent av deltakerne om erfaringer med seksuell trakassering og overgrep i idrett utenom skolen de siste 12 månedene, mens høyere andeler hadde opplevd dette i skolen (23 prosent) og på fritida (29 prosent). Målet for idrett skilte ikke mellom organiserte og uorganiserte aktiviteter, noe som gjør det uklart hvor krenkelsene som er rapportert har skjedd. Forskjellen i forekomst mellom disse to studiene, henger antakelig sammen både med forskjeller i aldersgruppene som er studert og ulik avgrensning av fenomenet.

Hvem som står bak krenkelser som skjer i idretten, er generelt dårlig dekket i forskningen, men viktig å utforske med tanke på forebygging. Norske studier (Fasting & Sand, 2015; Fasting et al., 2014) har i likhet med internasjonale studier (Bjørnseth & Szabo, 2018; Hartill, 2017; Owton & Sparkes, 2017; Stirling & Kerr, 2009) rettet søkelyset mest på seksuell trakassering fra trenere og andre tillitspersoner som jobber tett med og tilbringer mye tid med idrettsutøverne. Flere nyere studier viser at jevnaldrende står bak mange av de krenkelsene ungdom opplever i idrettssammenheng. For eksempel viste Vertommen og kolleger (2017) at det for alle typene av vold de studerte, var jevnaldrende gutter som oftest ble rapportert som utøvere. Jenter rapporterte imidlertid oftest at det var andre jenter som hadde utsatt dem for psykisk vold. Studien viste samtidig at seksuell vold fra en trener oftere var av mer alvorlig karakter enn seksuell vold fra jevnaldrende². Videre fant Hartill og kolleger (2022, s. 69) at kjente jevnaldrende sto bak mesteparten av både psykisk vold (48 prosent), seksuell vold med fysisk kontakt (34 prosent) og seksuell vold uten fysisk kontakt (40 prosent). Derimot var voksne trenere og instruktører oftest de som utsatte barn og unge for forsømmelse³ (38 prosent) og fysisk vold (37 prosent). Også i Sølvberg og kollegers studie (2022) var jevnaldrende oppgitt oftere enn trenere som utøvere av krenkelser. Andre nyanser i hvem utøverne av krenkelser i ungdomsidretten er, for eksempel om de er del av samme idrettsmiljø som den utsatte eller ikke, er det lite forskningskunnskap om.

Mønstre i utsatthet

Tidligere forskning har undersøkt mønstre i hvem som utsettes for krenkelser i barne- og ungdomsidretten. Kjønn er inkludert i samtlige studier, samtidig som resultatene spriker. Vertommen og kolleger (2016) fant at gutter og jenter var like utsatt for psykisk vold, mens gutter var mer utsatt for fysisk vold og jenter mer utsatt for seksuell vold. I Sølvberg og kollegers studie (2022) var jenter generelt mer utsatt for seksuell trakassering og overgrep, men det er uklart om sammenhengen er like sterk i og utenfor idretten. En retrospektiv studie fra seks europeiske land⁴, fant derimot at gutter var mest utsatt for krenkelser i idretten

– uansett type krenkelse (Hartill et al., 2022). Dette funnet står i kontrast til to reviewstudier (Bjørnseth & Szabo, 2018; Wilinsky & McCabe, 2021), som begge konkluderte med at jenter oftere enn gutter er utsatt for seksuell trakassering og overgrep i idrettssammenheng. Samtidig har det vært mistanke om at noe av forskjellen i forekomst blant jenter og gutter skyldes underrapportering blant gutter (Hartill, 2014).

Flere studier viser at også andre bakgrunnsfaktorer henger sammen med krenkelser i idretten. Unge med etnisk minoritetsbakgrunn, lesbiske/homofile/biseksuelle og utøvere med funksjonsnedsettelse rapporterer oftere om erfaringer med seksuell trakassering i idretten (Bjørnseth & Szabo, 2018; Vertommen et al., 2016). Betydningen av sosioøkonomiske forhold, som vi vet henger sammen med unges utsatthet for krenkelser generelt (se f.eks. Stefansen et al., 2019b) er lite utforsket, men foreldres utdanning er med som kontrollvariabel i noen studier.

Forskningen har også sett på betydningen av kjennetegn ved idrettsaktiviteten. Flere studier viser at unge som konkurrerer på internasjonalt nivå er særlig utsatt (Vertommen et al., 2016; Wilinsky & McCabe, 2021), mens Sølvberg og kolleger (2022) fant at elever på toppidrettsskoler var mindre utsatt enn elever på breddeidrettslinjer og på allmennfaglige linjer. Ifølge Bjørnseth og Szabo (2018) er unge utøvere på høyt nivå ekstra sårbare fordi de investerer mye tid og knytter mye av sin identitet til å være idrettsutøver, og dermed er mer avhengig av idretten. En kanadisk studie har vist sammenheng mellom vilje til selvoppofrelse for idretten og utsatthet for det de kaller psykisk vold, for eksempel å bli skjelt ut, ydmyket eller latterliggjort av en trener (Fournier et al., 2022). Funnene tyder på at de som satser og som idretten betyr mye for, kan være særlig utsatte. En ny europeisk studie peker i samme retning (Hartill et al., 2022). Krenkelser forskerne definerte som psykisk vold fra en trener hadde en forekomst på 68 prosent blant idrettsdeltakere på lavere nivå mot 84 prosent blant dem som hadde konkurrert på internasjonalt nivå. Den høye forekomsten i begge gruppene henger sammen med at målet som er brukt er svært omfattende og inkluderer alt fra utskjelling og ydmykelser til manglende oppmerksomhet og støtte. Forfatterne kommenterer at den høyere forekomsten blant de som hadde konkurrert internasjonalt kan skyldes at barn og unge som satser, oftere utsettes for sterkere prestasjonspress og strengere treningsregimer. Samtidig poengterer de at forskjellene også kan skyldes at idrettsdeltakelse på et høyere nivå innebærer å tilbringe mer tid i idrettssettinger.

Enkelte studier antyder også at det kan være forskjeller i utsatthet mellom lagidrett og individuell idrett. Én hypotese er at utøvere i individuell idrett er mer isolerte, noe som skaper sårbarhet for å ubemerket bli utsatt for manipulasjon og utnyttelse (Fasting et al., 2013). Det finnes imidlertid relativt få nyere studier som sammenligner forekomsten av krenkelser på tvers av idrettsgrener. Fra kvalitative studier fremkommer det eksempler på idretter med subkulturer som innbyr til og normaliserer vold og krenkelser (Coker-Cranney et al., 2018; Hartill, 2014).

Samlet gir foreliggende forskning tydelige indikasjoner på at krenkelser i ungdomsidretten er relativt utbredt, samtidig som noen grupper er mer utsatte enn andre. Det som er mindre diskutert er hvordan ulike lands idrettsmodeller spiller inn. Norge har for eksempel en høy andel foreldretrenere sammenlignet med andre land (Chroni et al., 2018). Barneidrettsbestemmelsene⁵ som idretten selv har vedtatt og forventninger om høy deltakelse blant barn og unge er andre trekk ved den norske barne- og ungdomsidrettsmodellen som gjør at forskningsfunn fra andre land ikke nødvendigvis er overførbare til den norske idrettskonteksten.

Vår studie

Vår studie bidrar med ny kunnskap om forekomsten av og mønstre i utsatthet for ulike typer krenkelser i ungdomsidretten i Norge. Vi følger samme tilnærming som Parent og kolleger (2016) ved at vi bruker et ikke-selektert utvalg og avgrenser analysene til krenkelser som har skjedd i idrettssammenheng og i løpet av det siste året. For å tegne et mer helhetlig bilde av forekomsten av krenkelser i ungdomsidretten, spør vi ikke bare om krenkelser begått av en trener. Basert på funn fra foreliggende forskning skiller vi mellom jevnaldrende og voksne som utøver av krenkelsene. Videre har vi valgt å behandle de krenkelsene vi studerer hver for seg og ikke benytte samlebetegnelser slik som «seksuell vold» eller «psykisk vold». Valget henger sammen med den generelle mangelen på kunnskap i norsk sammenheng om alle de ulike formene for krenkelser vi studerer, samt at de kan ha ulik kopling til bakgrunnsvariabler. I tillegg har tidligere forskningsfunn om mønstre i utsatthet fungert veiledende for hvilke bakgrunnsfaktorer vi har inkludert og som vi beskriver nærmere under.

Følgende problemstillinger blir belyst:

1. Hvor utsatt er idrettsaktiv ungdom for ulike typer krenkelser i idretten?
2. Er det forskjeller i utsatthet etter bakgrunnsfaktorer, idrettssetting og treningsmengde?
3. Hvem står bak ulike typer krenkelser? Er bildet likt eller forskjellig for mobbing, trusler og utestengelse, seksuell trakassering og overgrep?

Metode og datamateriale

Om undersøkelsen

Analysene baserer seg på data fra skoleelever i alderen 13 til 19 år som besvarte undersøkelsen Ung i Oslo 2021 (Bakken & Osnes, 2021). Alle ungdomsskoler og videregående skoler i Oslo ble invitert til å delta i studien, og til sammen deltok 78 skoler. Datainnsamlingen ble gjennomført fra mars til juni 2021. Den samlede svarprosenten var 53 ($n = 18\,752$), fordelt på 64 prosent ($n = 11\,263$) på ungdomsskolen og 43 prosent ($n = 7\,489$) på videregående skole. Elevene som deltok besvarte et elektronisk spørreskjema i løpet av en skoletime, med en voksen til stede i klasserommet. Den siste delen av undersøkelsen var organisert slik at ulike spørsmål ble stilt til tilfeldige tredjedeler av alle som deltok i undersøkelsen, og spørsmålene som inngår i denne studien ble stilt til ett av disse underutvalgene. Spørsmålene om negative opplevelser i idretten ble i tillegg stilt kun til ungdommer som trente eller konkurrerte i idrettslag minst én gang i måneden på undersøkelsestidspunktet. Utvalget her er altså idrettsaktive ungdommer. Til sammen fikk 2 283 av deltakerne spørsmålene vi tar utgangspunkt i. Spørsmålet om seksuelle overgrep i idretten ble bare stilt til elever på videregående skole ($n = 593$), mens øvrige spørsmål ble stilt til alle i det aktuelle underutvalget. Tabell 1 viser deskriptiv statistikk for utvalget.

Undersøkelsen ble gjennomført under koronapandemien, noe som har hatt betydning for graden av tilstedeværelse på skolen. Svarprosenten varierer derfor en del mellom ulike skoler og ulike klassetrinn. For å motvirke at disse forskjellene har betydning for resultatet av analysene, er datamaterialet vektet slik at forholdstallet for klassetrinn og bydel er likt som i undersøkelsen Ung i Oslo 2018 (Bakken, 2018). Da undersøkelsen ble gjennomført, var også idretten delvis stengt ned eller foregikk med mindre reising, kamper og konkurranser enn normalt. Dette må tas i betraktning når man tolker resultatene.

Om spørsmålene

Krenkelser i idretten ble kartlagt i et spørsmålsbatteri med den innledende teksten «Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noe av dette i forbindelse med idretten du driver med (på trening, konkurranser, reiser eller liknende)?». Spørsmålsbatteriet inneholdt fire ledd: «Opplevd å bli truet, mobbet eller frosset ut», «Fått seksuelle kommentarer om deg eller kroppen din som du opplevde som negativt, upassende eller sårende», «Blitt befølt på en seksuell måte mot din vilje» og «Opplevd en annen form for seksuelt overgrep», med svaralternativer «ingen ganger», «1–2 ganger», «3–5 ganger» og «6 ganger eller mer». Innledende tabeller viser frekvensmål på de ulike spørsmålene med alle alternativene, mens spørsmålene i senere tabeller er dikotomisert så de skiller de som har opplevd minst én krenkelse fra resten av deltakerne. Spørsmålene om mobbing og trakassering (men ikke seksuelle overgrep) ble fulgt opp av et flervalgsspørsmål om hvem som begikk krenkelsen, med svaralternativer «en trener, lagleder eller en annen voksen i idrettslaget ditt», «en ungdom i idrettslaget ditt» og «andre».

Kjønn ble kartlagt ved hjelp av spørsmålet «Er du gutt eller jente?», med svaralternativer «gutt», «jente» og «annet». Analysene som viser kjønnsforskjeller inneholder kun deltakere som har svart «gutt» eller «jente», fordi for få deltakere har svart «annet» til at det er mulig å gjøre meningsfulle analyser av svarene deres. *Klassetrinnet* deltakerne gikk i har verdier «8. trinn», «9. trinn», «10. trinn», «Vg1», «Vg2» og «Vg3». *Sosioøkonomisk status (SØS)* er målt med et samlemål basert på spørsmål om foreldres utdanning og antall bøker i hjemmet, samt fire spørsmål inspirert av en skala utviklet av Verdens helseorganisasjon for å måle familieressurser (Family Affluence Scale) (Currie et al., 2008). Målet er mye brukt i forskning om ungdom basert på data fra Ungdata-undersøkelsene og er detaljert beskrevet i tidligere publikasjoner (Bakken et al., 2016). Deltakerne er delt inn i fem jevnstore kategorier i det fullstendige materialet fra Ung i Oslo 2021, fra «lavest SØS» til «høyest SØS». *Bydel* kartlegger hvilken bydel deltakerne oppga at de bodde i. Bydelene er gruppert slik: «vestkant» består av bydelene Vestre Aker, Frogner, Nordre Aker og St. Hanshaugen, «indre øst» av Sagene, Grünerløkka og Gamle Oslo, «etablert østkant» av Østensjø og Nordstrand og «ytre øst» av Bjerke, Alna, Stovner, Grorud og Søndre Nordstrand. En enkelt variabel dekker *foreldres fødeland* og skiller de som har to utenlandsfødte foreldre fra de med minst én norskfødt. *Treningsmengde* kartlegger hvor ofte deltakerne trente eller konkurrerte i et idrettslag, med alternativer «aldri», «sjelden», «1–2 ganger i måneden», «1–2 ganger i uka», «3–5 ganger i uka» og «6 ganger i uka eller mer». Deltakere som svarte «aldri» eller «sjelden» er ekskludert fra analysene. Deltakere i videregående skole besvarte i tillegg et spørsmål om hvilken *type idrett* de var mest aktive i, i en nedtrekksmeny med de 22 mest vanlige idrettene blant unge i Oslo. Variabelen er dikotomisert som «lagidrett» eller «individuell idrett». Alle variablene brukes som kategoriske variabler i analysene.

Tabell 1. Deskriptiv statistikk.

	%	<i>n</i>
Jenter (ja)	47	1 003
Klassetrinn		
8. trinn	26	552
9. trinn	24	522
10. trinn	18	392
Vg1	13	286
Vg2	11	228
Vg3	7	156
Sosioøkonomisk status		
Lavest SØS	11	236
Lav SØS	18	387
Middels SØS	20	430
Høy SØS	26	554
Høyest SØS	25	536
Bydel – 4 kategorier		
Vestkant	41	860
Indre øst	9	192
Etablert østkant	23	485
Ytre øst	26	548
To utenlandsfødte foreldre (ja)	21	445
Treningsfrekvens		
1–2 ganger i måneden	5	109
1–2 ganger i uka	29	613
3–4 ganger i uka	39	845
Minst 5 ganger i uka	27	582
Lagidrett (ja)*	72	375

Note. *Spørsmålet ble kun stilt på videregående skole.

Om analysene

Analysene i artikkelen består av frekvenser og bivariate sammenhenger mellom målene på krenkelser i idretten og bakgrunnsfaktorer samt kjennetegn ved idrettsdeltakelsen. I tabellene er det oppgitt om de observerte sammenhengene er signifikante på 95 prosent nivå. Alle signifikanstester er utført ved hjelp av kji-kvadratstester.

Resultater

Tabell 2 viser forekomsten av ulike typer krenkelser i idretten i løpet av de siste 12 månedene blant idrettsaktive ungdommer i Oslo. I overkant av ti prosent hadde opplevd å bli truet, mobbet eller frosset ut, og like mange hadde fått seksuelle kommentarer om seg selv eller kroppen sin som de opplevde som negative, upassende eller sårende. Fire prosent oppga at de hadde blitt befølt på en seksuell måte mot sin vilje, mens tre prosent av unge i videregående skole rapporterte om å ha vært utsatt for en annen form for seksuelt overgrep. Spørsmålene om seksuelle overgrep ble bare stilt til elever på videregående skole. For alle typene krenkelser rapporterte flertallet om én eller to slike erfaringer i løpet av det siste året. Samlet rapporterte 16 prosent om minst én type krenkelse i idretten, fordelt på i underkant av 14 prosent blant gutter og 18 prosent blant jenter ($\chi^2 = 7,30$; $p = 0,012$). Om man avgrenser til seksuelle krenkelser, var den samlede forekomsten 11 prosent (8 prosent blant gutter, 12 prosent blant jenter. $\chi^2 = 9,16$; $p = 0,005$).

Tabell 2. Frekvens av ulike typer krenkelser i idretten.

	Ingen ganger	1–2 ganger	3–5 ganger	6 ganger eller mer	<i>n</i>
Truet, mobbet eller frosset ut	90	7	2	1	2 079
Negative seksuelle kommentarer	90	6	2	2	2 086
Befølt på en seksuell måte mot din vilje	96	2	1	< 1	2 082
En annen form for seksuelt overgrep*	97	2	1	< 1	646

Note. *Spørsmålet ble kun stilt på videregående skole.

Tabell 3 viser hvem ungdommene oppga som utøver av de ulike krenkelsestypene: 52 prosent av de som hadde opplevd å bli truet, mobbet eller frosset ut oppga at det var en annen ungdom i idrettslaget som hadde gjort dette. 17 prosent hadde opplevd dette fra en trener, mens 40 prosent oppga at det var «andre» som sto bak. Negative eller upassende seksuelle kommentarer kom i 41 prosent av tilfellene fra en annen ungdom i idrettslaget, 20 prosent involverte en trener, lagleder eller annen voksen i idrettslaget, mens 45 prosent oppga at «andre» sto bak krenkelsen. Uønsket seksuell beføling var i 35 prosent av tilfellene fra en annen ungdom i idrettslaget, 28 prosent hadde opplevd dette fra en voksen i idrettslaget og 50 prosent oppga «andre». For andre seksuelle overgrep har vi ikke data om utøver av krenkelsen.

Tabell 3. Utøver for ulike typer krenkelser i idretten.

	En ungdom i idrettslaget ditt	En voksen i idrettslaget ditt	Andre	<i>n</i>
Truet, mobbet eller frosset ut	52	17	40	214
Negative seksuelle kommentarer	41	20	45	200
Befølt på en seksuell måte mot din vilje	35	28	50	79

Tabell 4 viser andelen i ulike grupper som rapporterte om minst ett tilfelle av de ulike typene krenkelser i løpet av det siste året. Jenter rapporterer noe oftere enn gutter om å ha vært utsatt for upassende og sårende seksuelle kommentarer, med prosentandeler på 11 blant jenter og 8 blant gutter. Det er ikke signifikante kjønnsforskjeller i andelen som har opplevd mobbing eller uønsket seksuell beføling i idretten og det er liten variasjon etter klasstrinn for de ulike typene krenkelser. Andelen jenter og gutter på videregående skole som har vært utsatt for andre typer seksuelle overgrep varierer ikke etter kjønn (ikke vist i tabell).

Seksuelle krenkelser varierer relativt systematisk etter sosioøkonomisk status, hvor færrest rapporterer om slike erfaringer blant de med høy sosioøkonomisk status og flest blant de med lav. Andelen som rapporterer om mobbing er noe lavere blant de med den høyeste sosioøkonomiske statusen enn i de øvrige gruppene, men forskjellen er liten. Etter bostedsbydel er det særlig de som bor i ytre øst som oftere rapporterer om alle typer krenkelser. Nivået av rapporterte seksuelle krenkelser er omtrent det dobbelte sammenlignet med andre områder i Oslo. Nivået er noe lavere i bydelene Nordstrand og Østensjø (etablert øst) sammenlignet med de andre bydelene, spesielt gjelder dette for å ha opplevd å bli befølt på en seksuell måte mot sin vilje. Videre rapporterer unge med to utenlandsfødte foreldre oftere enn unge med minst én norskfødt forelder om alle typer krenkelser, og andelen som er blitt befølt på en seksuell måte mot sin vilje er dobbelt så høy i førstnevnte gruppe.

Tabell 4. Utsatthet for krenkelser etter kjønn, klasstrinn, sosioøkonomisk status, bosted, foreldres fødeland, treningsfrekvens og type idrett.

	Truet, mobbet eller frosset ut	Negative seksuelle kommentarer ^{a, b, c}	Befølt på en seksuell måte mot din vilje ^b	<i>n</i>
Kjønn				
Gutter	10	8	4	1 089
Jenter	10	11	4	981
Klasstrinn				
8. trinn	12	11	4	539
9. trinn	10	7	4	512
10. trinn	11	10	4	383
Vg1	11	12	5	272
Vg2	9	8	3	220
Vg3	7	11	5	156
Sosioøkonomisk status (5 kategorier)				
Lavest SØS	12	13	6	226
Lav SØS	10	11	7	372
Middels SØS	10	11	4	426
Høy SØS	11	8	2	541
Høyest SØS	9	7	3	525
Bydel (4 kategorier)				
Vestkant	9	9	3	842
Indre øst	8	8	3	186
Etablert østkant	10	6	2	474
Ytre øst	13	14	6	529
Foreldres fødeland				
Minst én norskfødt forelder	10	9	3	1 658
To utenlandsfødte foreldre	13	13	8	424
Treningsfrekvens				
1–2 ganger i måneden	12	13	7	103
1–2 ganger i uka	11	9	3	598
3–4 ganger i uka	10	9	3	827
Minst 5 ganger i uka	11	11	5	566
Type idrett*				
Individuell idrett	9	13	4	145
Lagidrett	8	7	2	361

Note. ^aForskjellen etter kjønn er signifikant på 95% nivå. ^bForskjellene etter sosioøkonomisk status, bydel og foreldres fødeland er signifikante på 95% nivå. ^cForskjellen etter type idrett er signifikant på 95% nivå. Ingen av forskjellene etter klasstrinn og treningsfrekvens er signifikante på 95% nivå. *Spørsmålet ble kun stilt på videregående skole.

Vi finner ingen statistisk signifikant sammenheng mellom treningsmengde og utsatthet for trakassering og mobbing, mens det er noe vanligere å ha vært utsatt for negative seksuelle kommentarer i individuelle idretter sammenlignet med lagidrett. Til sist ser vi heller ikke noen signifikant forskjell i ungdommers utsatthet for uønsket seksuell beføling innenfor individuell idrett og lagidrett. Tabell 5 viser korrelasjoner mellom de ulike variablene i analysen. Korrelasjonene mellom de ulike typene krenkelser er i størrelsesorden moderat i henhold til retningslinjer fra Cohen (1988). Flertallet av korrelasjonene mellom krenkelsene og sosiale kjennetegn er svake, mens det er moderate til sterke korrelasjoner mellom sosioøkonomisk status, bosted og det å ha to utenlandsfødte foreldre. Variasjonen i krenkelser etter disse kjennetegnene som vises i tabell 4, forklares dermed delvis av at de tre variablene måler det samme fenomenet, noe som bekreftes av at flertallet av sammenhengene ikke lenger er signifikante i multivariate analyser (se tilleggsmateriale).

Tabell 5. Korrelasjonstabell for alle inkluderte variabler.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1. Truet, mobbet eller frosset ut	–	0,38	0,29	0,37	0,02	–0,03	–0,02	0,03	0,02	0,00	0,01
2. Negative seksuelle kommentarer	0,38	–	0,42	0,40	0,06	0,01	–0,06	0,03	0,04	0,01	0,10
3. Befølt seksuelt mot ens vilje	0,29	0,42	–	0,62	0,01	0,01	–0,07	0,04	0,08	0,00	0,05
4. Andre seksuelle overgrep*	0,37	0,40	0,62	–	–0,01	–0,02	–0,16	0,14	0,20	–0,05	0,06
5. Kjønn	0,02	0,06	0,01	–0,01	–	–0,03	0,09	–0,03	–0,06	–0,08	0,15
6. Klasse	–0,03	0,01	0,01	–0,02	–0,03	–	–0,03	0,01	–0,02	–0,01	–0,05
7. Sosioøkonomisk status	–0,02	–0,06	–0,07	–0,16	0,09	–0,03	–	–0,37	–0,43	0,07	0,23
8. Bydel	0,03	0,03	0,04	0,14	–0,03	0,01	–0,37	–	0,35	–0,05	–0,10
9. To utenlandsfødte foreldre	0,02	0,04	0,08	0,20	–0,06	–0,02	–0,43	0,35	–	–0,06	–0,13
10. Treningsfrekvens	0,00	0,01	0,00	–0,05	–0,08	–0,01	0,07	–0,05	–0,06	–	0,00
11. Lagidrett*	0,01	0,10	0,05	0,06	0,15	–0,05	0,23	–0,10	–0,13	0,00	–

Note. Korrelasjoner uthevet i fet skrift er signifikante ($p > 0,05$). Alle korrelasjoner er beregnet med Spearman's ρ . *Spørsmålene ble kun stilt på videregående skole.

Diskusjon

Vår studie er den første som rapporterer forekomsten av seksuell trakassering og andre krenkelser i ungdomsidretten i Norge. Analysene bygger på et solid datagrunnlag. I alt svarte 2 283 idrettsaktive ungdommer bosatt i Oslo på spørsmål om de hadde hatt slike erfaringer i løpet av de siste 12 månedene. Hvordan ungdom tolker spørsmål om ulike krenkelser, kan variere. De kan ha ulike terskler for hva de oppfatter som for eksempel «mobbing» og «overgrep» – som er begreper vi har brukt i spørsmålene ungdommene besvarte. Det må man ta hensyn til i tolkningen av resultatene. Vi konkluderer likefullt med at våre tall viser at en ikke ubetydelig andel ungdommer opplever krenkelser i idretten – enten på trening, i forbindelse med konkurranser eller på reiser. Siden vår studie kun konsentrerte seg om krenkelser i idretten, kan vi ikke vite om forekomsten er lavere eller høyere enn på andre arenaer. Ungdommene som deltok i Sølvberg og kollegers studie (2022), var mer utsatt for seksuell trakassering på skolen og i andre fritidssettinger enn i idretten, men her trengs mer forskning om vi skal kunne konkludere sikkert.

Vår studie viser forekomsten av ulike typer krenkelser i ungdomsidretten og gir slik et mer helhetlig bilde av utsatthet sammenlignet med studier som fokuserer på én type krenkelser. Ikke-fysiske krenkelser er vanligst. Om lag en av ti har opplevd henholdsvis sårende og upassende seksuelle kommentarer og trusler, mobbing og utestenging. For de fleste ungdommene som har opplevd dette, er det snakk om en eller to hendelser siste år. Men vi ser at et mindretall av idrettsungdom har blitt utsatt oftere enn dette. I tillegg kommer fysiske seksuelle krenkelser. Uønsket beføling og «andre overgrep» har en forekomst på henholdsvis fire og tre prosent. Også her oppgir flesteparten av de utsatte ungdommene en eller to hendelser i løpet av det siste året. Det er et viktig funn at rundt 3 prosent av ungdom på videregående skole oppgir erfaringer i idretten som de selv mener passer med betegnelsen seksuelt overgrep, og at noen av dem krysser av for gjentatte hendelser. Dette kan dreie seg om voldtekt og andre alvorlige hendelser, men formuleringen vi har brukt er generell og deltakerne kan derfor ha rapportert også andre typer erfaringer. Vi vet heller ikke hvem som har utsatt dem for overgrep. Hva slags hendelser som ligger bak dette tallet er åpenbart viktig å utforske i videre studier, blant annet for å vite mer om hva slags beredskap idretten må ha på plass for å ivareta utsatte på en god måte og hvilke kontekster og grupper det forebyggende arbeidet særlig bør rettes inn mot.

Analysene våre viser et sammensatt bilde av hvem som er mest utsatt for ulike typer kren-

kelser i idretten. I likhet med Vertommen et al. (2017) fant vi ikke kjønnsforskjeller i andelen som hadde opplevd å bli truet, mobbet eller frosset ut i idrettssammenheng. For både gutter og jenter gjaldt dette 10 prosent. Derimot rapporterer jenter noe oftere enn gutter om å ha vært utsatt for seksuelle kommentarer som var upassende eller sårende. Dette er i tråd med voldsforskning blant norsk ungdom generelt, som finner at jenter rammes betydelig oftere enn gutter (Mossige & Stefansen, 2016; Nisja et al., 2021). Det er likevel bemerkelsesverdig at såpass mange som nærmere 8 prosent av guttene opplever dette, mot 11 prosent blant jentene, og at vi ikke finner kjønnsforskjeller i utsatthet for verken seksuell beføling eller andre overgrep. Det siste går mot vante forestillinger om hvem som utsettes for seksuelle krenkelser i ungdomstiden (f.eks. Mossige & Stefansen, 2016). Seksuelle krenkelser i idretten er altså problemer som ikke bare rammer jenter, men som er en generell utfordring.

I vår studie rapporterte unge med etnisk minoritetsbakgrunn oftere enn andre unge om alle typer krenkelser, i likhet med det Vertommen og kolleger (2017) fant i Belgia og Nederland og i tråd med studier av ungdom generelt – ikke avgrenset til idretten (Bendixen & Kennair, 2014; Bendixen et al., 2016). Vi undersøkte også andre sosiale skillelinjer og fant at ungdom med høy sosioøkonomisk status var mindre utsatt for seksuelle krenkelser enn ungdom med lav sosioøkonomisk status. Dette mønsteret er gjenkjennelig fra forskning om utsatthet blant ungdom generelt (Stefansen et al., 2019a). Andelen som rapporterer om mobbing er også noe lavere blant de med høyest sosioøkonomisk status enn i de øvrige SØS-gruppene, men forskjellen er liten. Siden våre data er fra Oslo, der klasseforskjeller og bosted henger tydelig sammen og har vist seg å ha betydning for mange andre sider ved ungdommers liv (Ljunggren, 2017), er det ikke overraskende at vi finner bydelsforskjeller: det er særlig de som bor i ytre øst som oftere rapporterer om utsatthet for alle typer krenkelser. De bivariate sammenhengene med foreldres fødeland, sosioøkonomisk bakgrunn og bostedsbydel henger tydelig sammen. Som vist, er det sterk korrelasjon mellom disse tre faktorene. Det er derfor nødvendig å se dem i sammenheng. Funnene kan tolkes på flere måter. En mulighet er at ungdom med disse kjennetegnene oftere blir truet, mobbet, utestengt og utsatt for uønskete seksuelle framstøt enn andre grupper idrettsaktiv ungdom – som følge av hvem de er eller hvilket idrettslag de er med i. Grad av foreldreinvolvering i idrettslagene kan også være en relevant faktor. Foreldreinvolveringen er høyere blant de mer privilegerte enn blant de som har færre ressurser (Stefansen et al., 2018), og det kan tenkes at det er flere voksne til stede på treninger, under reiser og i kamp- og konkurransesituasjoner i disse sosiale sjiktene og fungerer som en form for sosial kontroll som særlig reduserer risiko for krenkelser ungdom imellom.

En annen forklaring kan være at det er systematisk variasjon i ungdommenes fortolkninger av hendelsene. Etnisk bakgrunn, kultur og religion kan ha betydning for hvordan ungdom trekker opp grensene for hva som er greit og ugreit, og hva de oppfatter som seksuelle kommentarer og berøringer. Dette kan også ha sammenheng med den lokale ungdomskulturen, der for eksempel forskjeller i hva som er tillatt å si og gjøre, kan spille inn. Vi vet dessverre ikke *hvor* krenkelsene har funnet sted. Analysene våre ser på ungdommenes bostedsbydel. Ettersom bortimot halvparten av hendelsene begås av personer utenfor eget idrettslag, kan det bli feil å tolke høyere forekomst blant ungdom fra ytre øst som uttrykk for at idrettslag på østkanten har et større problem med seksuell trakassering og andre krenkelser enn idrettslag i andre bydeler. Her kommer vi ikke stort lengre med vårt datagrunnlag. Dette må pakkes mer ut og studeres på andre måter enn vi har gjort. Uansett gir forekomsttallene og de systematiske forskjellene etter sosial bakgrunn et viktig signal til idrettsbevegelsen: Krenkelser i idretten er et problem med et visst omfang, og enkelte grupper idrettsungdom opplever dette mer enn andre. Det synliggjør et behov for å skape inklu-

derende idrettsmiljø der all ungdom blir godt ivaretatt. At kjennetegnene ved ungdom som utsettes mest for krenkelser sammenfaller med kjennetegn ved ungdom som slutter med idrett tidligere enn andre (Solstad et al., 2022), kan tyde på at krenkelser er en medvirkende årsak til mistrivsel og frafall.

Forskning fra andre land viser at ungdom som satser og kan regnes som eliteutøvere er mer utsatt for både overgrep, seksuell trakassering og andre krenkelser (Bjørnseth & Szabo, 2018; Wilinsky & McCabe, 2021). Vi fant ingen systematisk sammenheng mellom utsatthet for krenkelser og treningsmengde, som var vårt enkle mål på idrettsinvolvering. At de som trener mye ikke skiller seg ut i vår studie, kan handle om at denne gruppen trolig er mer sammensatt enn utvalgene av eliteutøvere i andre studier (Wilinsky & McCabe, 2021). Alle som trener fem ganger i uka eller mer er nok ikke eliteutøvere. At vi ikke finner en sammenheng, kan også handle om den norske idrettskonteksten. I land der idrettsprestasjoner gir tilgang til skoleplass og stipender, er det større risiko for at utøvere kan komme til å normalisere og leve med krenkelser for å oppnå slike goder. Norske ungdommer som er idrettsaktive, og som satser, er ikke i en tilsvarende sårbar situasjon. Et interessant funn fra en ny norsk studie (Sølvberg et al., 2022) i så måte, er at elever på toppidrettskoler var mindre utsatt for seksuell trakassering og overgrep enn elever på breddeidrettslinjer og vanlige allmennfaglige studieretninger. Når det gjelder idrettstype, fant vi få systematiske forskjeller i utsatthet. Et unntak var at ungdom som driver med individuell idrett i noe større grad oppga å ha blitt utsatt for negative seksuelle kommentarer enn ungdom i lagidrett.

Funnene i studien vår viser at forebyggende arbeid ikke bør fokusere utelukkende på trenere. Mens trenere som behandler utøvere dårlig har fått mest oppmerksomhet i forskningen (se f.eks. Parent et al., 2016; Wilinsky & McCabe, 2021), har nyere studier bidratt til å nyansere bildet av hvem som typisk er utøvere av krenkelser i idretten (Hartill et al., 2021; Marsollier et al., 2021; Sølvberg et al., 2022; Vertommen et al., 2017). Som disse studiene, viser også vår at jevnaldrende står bak en betydelig andel av krenkelsene ungdom opplever i idretten. Dette gjelder særlig for trusler, mobbing og utestengning, der en ungdom i eget idrettslag oppgis som ansvarlig i vel halvparten av tilfellene. Vi finner også at det oftere er en klubbkamerat enn en trener, lagleder eller annen voksen i idrettslaget som utsetter ungdom for seksuelle kommentarer og uønsket seksuell beføling. Men selv om krenkelser begått av en voksen er sjeldnere, er forekomsten i seg selv verdt å merke seg, spesielt for seksuell beføling. En voksen i idrettslaget står bak mer enn en fjerdedel av disse tilfellene. Relasjons- og maktodynamikker er annerledes når voksne er involvert enn når utøveren er en jevnaldrende (jf. Vertommen et al., 2017). Det ene er ikke nødvendigvis mer alvorlig enn det andre for den som utsettes for krenkelsene, men funnene synliggjør to områder for idrettsbevegelsen å ta tak i og som antakelig krever ulike tiltak. Samtidig er det et viktig funn at «andre» oppgis som utøvere i så mye som 40–50 prosent av tilfellene. Vi vet ikke hvem disse «andre» er, annet enn at ungdommene ikke regner dem som en del av idrettslaget sitt. Det kan være tilskuere på idrettsarrangementer eller utøvere, trenere/ledere eller foreldre fra andre klubber det handler om. Funnet synliggjør et viktig kunnskapshull og indikerer at en vesentlig andel av krenkelsene ungdom utsettes for i idrettssammenheng ikke har opphav i deres eget idrettsmiljø. Det vil være avgjørende for forebyggingsarbeid å få kartlagt hvem disse «andre» er og hvilken tilknytning de har til den organiserte idretten.

Noen begrensninger ved vår studie må nevnes. Et første poeng er at vårt utvalg består av ungdom som fortsatt er med i idretten. Vi vet fra tidligere studier (Persson et al., 2019; Solstad et al., 2022) at flere ungdommer slutter med idrett på grunn av mobbing, utestenging og trakassering. Videre er vårt utvalg ungdom fra Oslo. Oslo-befolkningen skiller seg fra befolkningen i landet ellers på viktige sosiodemografiske variabler, noe som gjør at våre tall

ikke nødvendigvis er generaliserbare til landet som helhet. Datainnsamlingen til vår studie foregikk dessuten våren 2021, det vil si i en periode der idretten var delvis stengt ned eller gikk på sparebluss med mindre reising og konkurranser enn vanlig som følge av koronapandemien. Vi vet ikke om målinger under vanlig drift av idretten ville gitt andre forekomsttall. Vår studie hadde i tillegg et begrenset antall deltakere, selv om svarprosenten var relativt høy (53 %). Det innbar at vi ikke kunne undersøke betydningen av alle variablene som tidligere forskning har trukket fram, slik som seksuell orientering og funksjonsnedsettelse. Det vi har spurt om, er ungdoms opplevelse av krenkelser. Vi vet ikke noe om intensjonen til de som har begått krenkelsene. Vår studie gir derfor ikke svar på om rasisme eller andre former for diskriminering ligger bak krenkelsene. Dette er viktig informasjon for forebygging og bør utforskes nærmere i andre studier. Vi manglet også et presist nok mål på hvorvidt deltakerne satset på idretten eller ikke, som forskning har vist kan ha betydning. Dette til tross, gir vår studie viktige innspill til områder å sette søkelys på i forebyggende arbeid innen ungdomsidretten.

Om artikkelen

Arbeidet med artikkelen er finansiert av Kulturdepartementet og er del av et samarbeidsprosjekt mellom NIH og NOVA.

Noter

- 1 <https://www.idrettsforbundet.no/tema/retningslinjer/seksuell-trakassering-og-overgrep/>
- 2 Krenkelsene ble vurdert som enten milde, moderate eller alvorlige av et ekspertpanel.
- 3 Forsømmelse er en oversettelse av «neglect» som etter hvert har blitt inkludert som krenkelse i enkelte studier. Forsømmelse handler om at barns grunnleggende behov ikke blir ivaretatt.
- 4 De involverte landene var Østerrike, England, Belgia, Tyskland, Romania og Spania.
- 5 <https://www.idrettsforbundet.no/tema/barneidrett/bestemmelser-om-barneidrett/>

Litteratur

- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA Rapport 6/18). NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5133>
- Bakken, A., Frøyland, L. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdataundersøkelsene?* Oslo: Nova, (NOVA Rapport 3/16). NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/3464>
- Bakken, A. & Osnes, S.M. (2021). *Ung i Oslo 2021. Ungdomsskolen og videregående skole* (NOVA Rapport 9/21). NOVA. <https://hdl.handle.net/11250/2783761>
- Bendixen, M. & Kennair, L. E. O. (2014). *Resultater fra prosjekt Seksuell helse og trakassering i videregående opplæring 2013-2014*. Psykologisk institutt, NTNU.
- Bendixen, M., Kennair, L. E. O. & Grøntvedt, T.V. (2016). *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring*. Psykologisk institutt, NTNU.
- Bergesen Dalen, H. & Seippel, Ø. (2019). Social networks and gender in organized youth sports. *European Journal for Sport and Society*, 16(4), 323–341. <https://doi.org/10.1080/16138171.2019.1693143>
- Bjørnseth, I. & Szabo, A. (2018). Sexual violence against children in sports and exercise: A systematic literature review *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4), 365–385. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1477222>

- Chroni, S., Medgard, M., Nilsen, D. A., Sigurjónsson, T. & Solbakken, T. (2018). *Treneren i norsk idrett. En nasjonal kartlegging av trenere og trenerrollen* (Skriftserien nr. 4 – 2018). Høgskolen i Innlandet. <http://hdl.handle.net/11250/2569675>
- Coker-Cranney, A., Watson, J. C., Bernstein, M., Voelker, D. K. & Coakley, J. (2018). How far is too far? Understanding identity and overconformity in collegiate wrestlers. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 10(1), 92–116. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2017.1372798>
- Currie, C., Molcho, M., Boyce, W., Holstein, B., Torsheim, T. & Richter, M. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine*, 66(6), 1429–1436. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.11.024>
- Fasting, K., Brackenridge, C. & Kjølberg, G. (2013). Using court reports to enhance knowledge of sexual abuse in sport: A Norwegian case study. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 4, 49–67.
- Fasting, K., Brackenridge, C. & Sundgot-Borgen, J. (2000). *The Norwegian women project: Females, elite sports and sexual harassment*. The Norwegian Olympic Committee and Confederation of Sport.
- Fasting, K., Brackenridge, C. & Sundgot-Borgen, J. (2003). Experiences of sexual harassment and abuse among Norwegian elite female athletes and nonathletes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74(1), 84–97. <https://doi.org/10.1080/02701367.2003.10609067>
- Fasting, K., Chroni, S. & Knorre, N. (2014). The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 19(2), 115–130. <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.660477>
- Fasting, K. & Sand, T. S. (2014). Forebygging av seksuell trakassering og overgrep i norsk idrett. I G. von der Lippe & H. K. Hognestad (Red.), *Kjønnsmakt i idrett og friluftsliv*. (s. 253–270). Novus forlag.
- Fasting, K. & Sand, T. S. (2015). Narratives of sexual harassment experiences in sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 7(5), 573–588. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2015.1008028>
- Fournier, C., Parent, S. & Paradis, H. (2022). The relationship between psychological violence by coaches and conformity of young athletes to the sport ethic norms. *European Journal for Sport and Society*, 19(1), 37–55. <https://doi.org/10.1080/16138171.2021.1878436>
- Hartill, M. (2014). Suffering in gratitude: Sport and the sexually abused male child. I J. Hargreaves & E. Anderson (Red.), *Routledge handbook of sport, gender and sexuality* (s. 426–434). Routledge.
- Hartill, M. J. (2017). *Sexual abuse in youth sport A sociocultural analysis*. Routledge.
- Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M. & Cirera, E. (2021). *CASES: General Report. The prevalence and characteristics of interpersonal violence against children (IVAC) inside and outside sport in six European countries*. Edge Hill University. <https://doi.org/10.25416/edgehill.17086616.v1>
- Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M., Cirera, E., Diketmuller, R., Kampen, J., Sage, D., Martín, M., Nanu, I., Stativa, E., Molyneux, J., Lamby, E. & Adami, P. (2022). *Child abuse in sport: European statistics (CASES)*. European and UK reports.
- Huizinga, J. (1955). *Homo ludens. A study of the play element in culture*. The Beacon Press.
- Johansson, S. & Lundqvist, C. (2017). Sexual harassment and abuse in coach–athlete relationships in Sweden. *European Journal for Sport and Society*, 14(2), 117–137. <https://doi.org/10.1080/16138171.2017.1318106>
- Lang, M. & Hartill, M. (2014). *Safeguarding, child protection and abuse in sport: International perspectives in research, policy and practice*. Routledge.
- Ljunggren, J. (Red.) (2017). *Oslo – ulikhetenes by*. Cappelen Damm Akademisk.

- Marsollier, É., Hauw, D. & Crettaz von Roten, F. (2021). Understanding the prevalence rates of interpersonal violence experienced by young french-speaking Swiss athletes. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.726635>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007–2015. (NOVA Rapport 5/16). NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5104>
- NIF. (2021). *Rapport etisk og trygg idrett*. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komite. https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/ab34d93ae00748d28eb2687be36add76/rapport_nif_etisk-og-trygg-idrett_2021.pdf
- Nisja, H., Raanaas, R. K. & Aamodt, G. (2021). Prevalence of sexual harassment among teenagers and its association with depressive symptoms. What is the significance of social relationships? *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(2), 167–183. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2021-02-05>
- Owton, H. & Sparkes, A. C. (2017). Sexual abuse and the grooming process in sport: Learning from Bella's story. *Sport, Education and Society*, 22(6), 732–743. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1063484>
- Pape, H. & Stefansen, K. (Red.) (2004). *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. (Rapport 1/2004). NKVTS. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2020/01/skjultevolden.pdf>
- Parent, S., Lavoie, F., Thibodeau, M.-È., Hébert, M. & Blais, M. (2016). Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of Quebec adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(16), 2666–2686. <https://doi.org/10.1177/0886260515580366>
- Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2019). Opting out of youth sports: How can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1663811>
- Sandvik, M. R., Aune, L. S., Sogn, H. & Strandbu, Å. (2022). *Trygg på trening med Redd Barna. Første delrapport i et følgeforskningsprosjekt*. Forskningssenter for barne- og ungdomsidrett, Norges idrettshøgskole. <https://www.nih.no/globalassets/dokumenter/scp-fobu/fobu/delrapport-1-trygg-pa-trening-2022.pdf>
- Semmerud, R. O. & Lunde, H. (2021). *Uønskede hendelser i norsk fotball 2020*. Norges fotballforbund. <https://www.fotball.no/contentassets/ced43491234f4694b6034f6061abc6d8/uonskede-hendelser-i-norsk-fotball-2020.pdf>
- Skilbrei, M.-L., Stefansen, K. & Heinskou, M. B. (2019). A Nordic research agenda on rape. I M. B. Heinskou, M.-L. Skilbrei & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic countries. Continuity and change* (s. 1–17). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429467608-5>
- Sletteland, A. (2018). Da #metoo kom til Norge. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(3), 142–161. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2018-03-02>
- Solstad, G. M. (2019). Safe sport for all? Exploring safety and safeguarding in Zambian sport [doktorgradsavhandling]. Norges idrettshøgskole. <http://hdl.handle.net/11250/2589364>
- Solstad, G. M., Sandvik, M. R. & Sletten, M. A. (2022). *Deltakelse, inkludering og trivsel i barne- og ungdomsidretten. Delrapport fra forskningen om Idrett for alle i Oslo*. (NOVA Rapport 1/2022). NOVA. <https://hdl.handle.net/11250/2838461>
- Solstad, G. M., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2021). An Eliasian analysis of students' views on guidelines against sexual harassment and abuse in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(7). <https://doi.org/10.1177/10126902211053539>
- Stefansen, K., Løvgren, M. & Frøyland, L. R. (2019a). Making the case for 'good enough' rape-prevalence estimates. I M. B. Heinskou, M.-L. Skilbrei & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic countries: Continuity and change* (s. 66–82). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429467608-5>

- Stefansen, K., Smette, I. & Strandbu, Å. (2018). Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. *Sport, Education & Society*, 23(2), 162–172. <https://doi.org/10.1080/13573322.2016.1150834>
- Stefansen, K., Solstad, G. M., Strandbu, Å. & Hansen, M. (2019b). Young athletes' perceptions of coach-athlete sexual relationships: Engaging with competing ethics. *Sociology of Sport Journal*, 36, 339–346. <https://doi.org/10.1123/ssj.2019-0007>
- Strandbu, Å., Stefansen, K., Seippel, Ø. & Smette, I. (2021). Ungdomsidrettens spenninger. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), UNGDOMMEN (s. 135–152). Cappelen Damm. <https://doi.org/https://doi.org/10.23865/noasp.142>
- Strandbu, Å., Stefansen, K. & Smette, I. (2016). En plass i jevnalderfellesskapet. Idrettens betydning i ungdomstida. I Ø. Seippel, M. K. Sisjord & Å. Strandbu (Red.), *Ungdom og idrett* (s. 113–132). Cappelen Damm.
- Strandbu, Å., Solstad, G. M., Stefansen, K. & Sandvik, M. R. (2022). Sexual harassment or just coaching? Sport students making sense of possibly sexualising coach behaviours. *Social Sciences*, 11(12), 543. <https://www.mdpi.com/2076-0760/11/12/543>
- Stirling, A. E. & Kerr, G. A. (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, 12(2), 227–239. <https://doi.org/10.1080/17430430802591019>
- Sølvberg, N., Torstveit, M. K., Rosenvinge, J. H., Pettersen, G. & Sundgot-Borgen, J. (2022). Sexual harassment and abuse among young elite athletes, recreational athletes, and reference students. A prospective study. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 54(11), 1869–1878. <http://dx.doi.org/10.1249/MSS.0000000000002972>
- Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A., Neels, K. & Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse & Neglect*, 51, 223–236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K. & Van Den Eede, F. (2018). Severe interpersonal violence against children in sport: Associated mental health problems and quality of life in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 76, 459–468. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.12.013>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Uzieblo, K. & Van Den Eede, F. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse & Neglect*, 63, 172–182. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.11.029>
- Wilinsky, C. L. & McCabe, A. (2021). A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches. *Sports Coaching Review*, 10(1), 84–109. <https://doi.org/10.1080/21640629.2020.1775378>